

Ensiklopedik zəka sahibi olan Azərbaycan alimi

Dünyada bütün adları, titulları, mükafatları qazanmaq olar. Ancaq şərəfli müəllim adını qazanmaq, onu qorumaq üçün böyük zəhmət gərəkdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, akademik Urxan Ələkbərov respublikamızda elmin inkişafında böyük xidmətlərə malik görkəmli şəxsiyyət olmaqla bərabər, həyat fəlsəfəsi, təmizliyi, saflığı, böyük Vətən sevgisi ilə biz gənclər üçün kamillik məktəbidir. Jan de Labrüyerin dediyi kimi həyat əvvəldən axıradək öyrənməkdir. Akademik Urxan Ələkbərovun gördüyü tədqiqatçı böyük işlərdən gələcək nəsillərin öyrənmə biləcəyi çox şeylər var. Bir gənc olaraq akademik Urxan Ələkbərov kimi böyük alim haqqında yazı yazmaq və bu şərəfli işi böyük sevgi ilə yerinə yetirməyi özümə borc bildim.

Yaradıcı insan başqalarından intellekti, dünyagörüşü, duyğu və düşüncələri ilə seçilir. Sovet dövrünün uşaqlarına xas olan gələcəyə nikbin baxışı, təmizliyi, zəhmətsevərliyi akademik Urxan Ələkbərovu illərin o tayından bizlərə əmanət gətirmişdir. Professor Sir Françiz Qalton istedadın irsi bir xüsusiyyət olduğunu vurğulamışdır. Bəli, Urxan müəllimin AMEA-nın müxbir üzvü Kazım Ələkbərov kimi görkəmli torpaqşünas-eroziyaşünas alimin ailəsində tərbiyə alması bir çox məqamları şərtləndirmişdir. Akademik Urxan müəllimin Kazım Ələkbərov kimi müdrik, duyğulu, cəfəkeş, tələbkar valideyni olmuşdur. Kazım Ələkbərov Azərbaycanın torpaq örtüyünü tədqiq edərək, Böyük Qafqaz, Kiçik Qafqaz və Lənkəran-Astara zonasında gedən eroziya proseslərini dərinləndirərək, eroziya proseslərinin ekologiya ünsürləri ilə sıx əlaqəsini elmi dəlillərlə sübut etmişdir.

Azərbaycanda ölkə torpaqlarının eroziya xəritəsi ilk dəfə məhz Kazım Ələkbərovun gərgin əməyi nəticəsində ərsəyə gəlmişdir. Bu dəyərli kartoqrafiya materialları gənc nəsillər üçün böyük rol oynayır. Bu gözəl ziyalı ocağın – əzəmətli çinarın pöhrəsi olan Urxan müəllimi sonralar dünyanın hər yerindən görəcəkdilər.

Həyatın mənasını, dəyərini və əhəmiyyətini dərinləndirən dərək edən görkəmli alim, bacarıqlı elm təşkilatçısı, təcrübəli pedaqoq, ictimai xadim, akademik Urxan Ələkbərov elmi-təşkilati işə böyük məsuliyyətlə yanaşaraq, ömrünün elmin və elmi düşüncənin inkişafına həsr etmişdir.

Akademik Urxan Ələkbərov böyük fədakarlıqla çalışaraq Azərbaycan Dövlət Universitetinin biologiya fakültəsini bitirmiş, həmin il SSRİ Elmlər Akademiyasının Ümumi Genetika İnstitutunun aspiranturasına daxil olmuşdur. 1983-cü ildə AMEA-nın müxbir üzvü, 1989-cu ildə isə həqiqi

üzvü seçilmişdir. Müxtəlif illərdə AMEA-nın Botanika İnstitutunda direktor, AMEA-nın vitse-prezidenti, Genetika və Seleksiya İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müşaviri kimi vəzifələrdə fəaliyyət göstərmişdir.

Alimin əsərlərində innovativ idarəetmə texnologiyalarının tətbiqi əsaslı yer tutur.

Ömrün səhifələrini vərəqləyəndə, ürəkdə qalmış arzuları incələyəndə görürsən ki, ömür düşündüyümüzədən də qısamdır. Akademik Urxan Ələkbərovun yetişdirdiyi övladı biologiya üzrə fəlsəfə doktoru, tarix üzrə elmlər doktoru, professor, 200-dən artıq elmi və elmi-kütləvi əsərin, o cümlədən 23 kitab və kitabçanın müəllifi Fərid Ələkbərli tərəfindən yüzə yaxın orta əsr tibb əlyazması ilk dəfə olaraq tədqiqatçı cəlb edilib. Onun ərəb və farsdilli abidələrin üzərində apardığı tədqiqatlar nəticəsində ilk dəfə olaraq bu mənbələrdə təsvir edilmiş 724 növ dərman bitkisini müəyyən etmişdir. Araşdırılmalar nəticəsində orta əsrlər zamanı Azərbaycanda mövcud olmuş "sağlamlığın qorunması konsepsiyası" tədqiq və bərpa edilmişdir. Vatikan arxivlərində uzunmüddətli elmi araşdırmalardan sonra o, Azərbaycanda ilk orta əsr əcaşılıq terminləri lüğətini tərtib etmişdir. Professor Fərid Ələkbərlinin elmi fəaliyyət yoluna nəzər saldıqda nə qədər mühüm, tədqiqatçı araşdırılmalar apardığının şahidi olursan.

Akademik Urxan Ələkbərov gənclərin qayğı və problemləri ilə daim maraqlanır. Ömrünü təhsil, məarif yolunda şam kimi ərindən akademik Urxan Ələkbərovun müstəsna xidmətləri sayəsində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası Avropanın qabaqcıl təhsil ocaqlarından birinə çevrilmişdir. "Mən sizinləyəm, mən sizi həmişə dəstəkləmişəm. Bu gün də dəstəkləyirəm və gələcəkdə də dəstəkləyəcəyəm" – möhtərəm prezidentimiz İlham

Əliyev cənablarının bu çağırışından, gəncliyə olan böyük inamından və sevgisindən ilham alaraq akademik Urxan Ələkbərov həmişə gəncliyin yanındadır.

Şair demişdir:

Yalnız başqasını düşünən zaman, Qalxır insanlığın fəvqünə insan.

İstedadlı gəncliyə diqqət, qayğı göstərən, onlara geniş meydan verən Urxan müəllim Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında demokratik bir ab-hava, sağlam mühit yaratmışdır. Mən ilk dəfə birinci yerin qalibi olduğum Doktorantlar və gənc tədqiqatçıların XVII Respublika elmi konfransı zamanı, 2012-ci ildə böyük alimlə tanış oldum və onun nə qədər dərin intuisiyaya, müşahidə qabiliyyətinə malik olduğunu gördüm.

Daha sonralar 2020-ci ildə möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyev cənablarının siyasi kursunun tədqiqatına həsr olunmuş "Azərbaycan Respublikasının milli inkişaf sistemi: İlham Əliyevin siyasi strategiyası kontekstində" dissertasiya işimin müdafiəsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında Urxan Ələkbərovun sadəliyinin, səmimiyyətinin, ürək genişliyinin, xeyirxahlığının şahidi oldum. Bütün bunlar Dövlət İdarəçilik Akademiyasını mənim və hər bir istedadlı gəncin isti evinə, ocağına çevirmişdir.

Həyatda insana əməlinə görə qiymət verirlər və bu həyatda qalın da ələ yaxşılar və yaxşı əməllər olur. Məhz şərəfli ömür yolu keçərək böyük alim və tədqiqatçı olan Urxan Ələkbərov haqqında düşünəndə hansı kitabdası oxuduğum bu sözlər yadıma düşür: "Xeyirxahı, güclünü, yaxşını hardasa uzaqlarda axtarmayın. O, sizin yanınızdadır". Görkəmli elm xadimi Urxan Ələkbərovun elm və inkişafın planlaşdırılması və idarə edilməsinə aid konsepsiya və ideyala-

rı dünyada tanınır və dəstəklənir. Ona istinadlar və ondan sitatlar bir çox beynəlxalq mənbələrdə, o cümlədən "Beynəlxalq lider və seçilmişlərin deyimləri" bölmələrində dərc edilir. Bu mənbələrdə Urxan Ələkbərov "Azərbaycan genetik və inkişaf üzrə ekspert" kimi təqdim edilir. Biomüxtəlifliyin mühafizəsi və genetik sistemlərin davamlılığını artırmaq və bu məqsədlə antimitogen, antikart-sinogen, geroprotectiv vasitələrin aşkar olunması, istifadəsi sahəsində yeni elmi konsepsiyalar və digər tədqiqatlar bu böyük alimin əsas elmi nailiyyətlərinə daxildir. Akademik davamlı inkişafın məqsədi olan ekoloji sivilizasiya konsepsiyasının, genofondun mühafizəsi, davamlı və biliyə əsaslanan inkişaf, ekoloji sivilizasiyanın planlaşdırılması, idarə edilməsi və qiymətləndirilməsi istiqamətində konsepsiyaların müəllifidir.

Urxan Ələkbərov dünyada orta və ali məktəblər üçün davamlı insan inkişafı və ekoloji sivilizasiyanın idarə edilməsinə dair ilk dərslərin müəllifidir.

Akademik Urxan Ələkbərov BMT-də koordinator (əlaqələndirici), insan inkişafı üzrə müvəkkil, məsləhətçi, təlimçi, Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı, YUNESKO-nun "İnsan və Biosfer" Proqramı üzrə Beynəlxalq Koordinasiya Şurasının üzvü, Amerika Sağlamlıq Fondunun koordinatoru, Ətraf Mühitin Sağlamlığı Beynəlxalq Proqramının Rəhbər Komitəsinin üzvü, Dünya Səhiyyə Təşkilatının Kimya Təhlükəsizliyi Proqramının, qrup rəhbəri, Beynəlxalq Həyat İnstitutunun və digər xarici ölkələrin elmi qurumlarında və Azərbaycan, ABŞ, Birləşmiş Krallıq, Niderland, Türkiyə, Rusiya və Gürcüstanda dərc olunan elmi jurnallar və məcmuələrin redaksiya heyətlərinin üzvü olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Bilik Fondunun Himayəçilik Şurasının üzvü, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurasının üzvü, YUNESKO-nun Azərbaycan Milli Komitəsinin sədridir.

AMEA-nın həqiqi üzvü Urxan Ələkbərovun Türkiyə, Böyük Britaniya, Norveç, Sloveniya, Rusiya, Fransa, Yaponiya, Koreya, İtaliya, Yunanıstan, Almaniya və digər ölkələrdə elmi məruzələrlə çıxış etmişdir.

Akademik Urxan Ələkbərovu doğum günü münasibətilə təbrik edir, Azərbaycan elminin inkişafı yolunda yeni-yeni uğurlar arzu edirik.

Günəl MƏLİKLİ,
AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun şöbə müdiri, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent